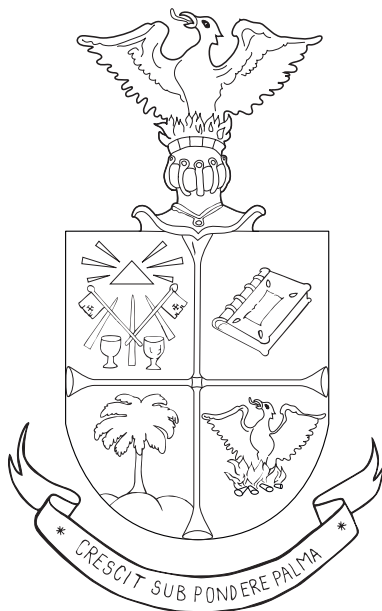

Glossa Iuridica

X. évfolyam, 4. szám

Tematikus szám

A cigányság helyzete Magyarországon és Európában 50 év múlva

Budapest, 2023

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Patrocinium Kiadó

SZERKESZTŐBIZOTTSÁGI ELNÖK:

Miskolczi Bodnár Péter

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI:

Antalóczy Péter, Birher Nándor, Bónis Péter, Böcskei Elvira, Bruhács János,
Csáki-Hatalovics Gyula, Cservák Csaba, Czine Ágnes, Dobrocsi Szilvia,
Domokos Andrea, Homicskó Árpád Olivér, Jakab Éva, Köbel Szilvia,
Kukorelli István, Kun Attila, Liviu Radu, Manzinger Krisztián,
Miskolczi Bodnár Péter, Móré Sándor, Osztoivits András, Pulay Gyula,
Rixer Ádám, Erik Stenpien, Stipta István, Szabó Imre, Szabó Zsolt,
Szalma József, Szuchy Róbert, Tamás András, Tóth András,
Tóth J. Zoltán, Törő Csaba Attila, Trócsányi László, Udvary Sándor

FŐSZERKESZTŐ:

Rixer Ádám

FŐSZERKESZTŐ-HELYETTESEK:

Homicskó Árpád Olivér, Szuchy Róbert, Udvary Sándor

SZERKESZTŐK:

Boóc Ádám, Cservák Csaba, Domokos Andrea, Stipta István

E SZÁM SZERKESZTŐI:

Móré Sándor, Rixer Ádám

ISSN 2064-6887

Valamennyi tanulmány és a teljes lapszám a Károli Gáspár Református Egyetem pályázatán nyertes, A cigányság helyzete Magyarországon és Európában 50 év múlva című, 2022 és 2024 között a Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely szervezésében zajló kutatás keretében valósult meg.

Kiadja

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara

Felelős kiadó: Prof. Dr. Miskolczi Bodnár Péter, dékán

valamint

Patrocinium Kiadó

Felelős kiadó: Hegedűs Botond László, ügyvezető

ISKOLAI DISZKRIMINÁCIÓ ÉS ROMA ÉRDEKVÉDELEM KAPCSOLATA EGY ESET BEMUTATÁSÁN KERESZTÜL

SVÁB-REPPONI FELÍCIA LAURA
doktorandusz (KRE ÁJK)

Absztrakt

Magyarországon a társadalmi kirekesztettség és a szegregáció terén felülreprezentáltak a romák, emellett a roma közösség érdekérvényesítő képessége is alacsony más marginalizált csoportokhoz képest a kutatások szerint. Jelen tanulmányban egy olyan roma család iskolai szegregációval kapcsolatos esetét mutatom be az érdekvédelem dilemmái és az eljárási útvesztők fényében, akikkel gyakorlati munkám során kerültem kapcsolatba. A történet feldolgozására személyes érintettségemen túl az inspirált, hogy bár az ügy rendelkezik kirívó elemekkel, és jól szemlélteti a hivatalos szervek és intézmények eljárásaiban előforduló visszasságokat, azonban hasonló diszkriminatív intézkedések más roma gyermekekkel szemben is nagy számban fordulnak elő – tapasztalataim szerint legnagyobbbrészt rejtve maradva.

Kulcsszavak: *érdekvédelem, roma jogvédelem, gyermekjogok oktatási jogok, szegregáció, oktatási szegregáció, eljárásjog, diszkrimináció, jogellenes elkülönítés*

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL DISCRIMINATION AND ROMA INTEREST
PROTECTION THROUGH THE PRESENTATION OF A CASE

Abstract

In Hungary, the Roma community is overrepresented in terms of social exclusion and segregation, and their ability to assert their interests is also low compared to other marginalized groups, according to research. In this study, I present the case of a Roma family related to school segregation during my practical work in the light of the dilemmas of conflict of interests and procedural mazes. In addition to my personal involvement, I was inspired to elaborate the story by the fact that, although the case has flagrant elements and clearly illustrates the irregularities in the procedures of official bodies

and institutions, similar discriminatory measures against Roma children occur in large numbers – mostly remaining hidden – according to my experience.

Keywords: protection of interests, Roma legal protection, children’s rights, educational rights, segregation, educational segregation, procedural law, discrimination, illegal segregation

1. Az eset körülményeinek ismertetése

A Kardos-család¹ egy párszáz fős településről költözött fel Budapestre 2021-ben, hogy látássérült gyermekük megkaphassa a fővárosban elérhető megfelelő fejlesztést. Gyorsan találtak munkát és albérletet, a család törekvő, szorgalmas, semmilyen gyermekvédelmi szempontú előzménnyel nem rendelkeztek.

Amikor nagyobb lányukat, Szandit be szeretnék volna írni a körzeti iskolába, életükben először tapasztalták meg azt, hogy „nézik a bőrszínét”, ugyanis az iskolaigazgató azt javasolta, hogy másik iskolába menjenek, mert „itt magas a színvonal”, és nincsenek „hasonló” diákok.

A többi iskola helyhiányra hivatkozva nem fogadta őket, így végül Szandi mégiscsak a körzeti iskolában kezdte meg tanulmányait. A gyermek eleinte jól beilleszkedett, azonban elég hamar néhány fiú az osztálytársai közül kinézete és cigány származása miatt elkezdte csúfolni, a kortársbántalmazás több lánynál is megvalósult, amiről az iskola pedagógusai is tudtak. Szandi több alkalommal próbált segítséget kérni felnőttektől (osztályfőnökétől, az iskolapszichológustól), azonban az atrocitások folytatódtak. Szandi ennek hatására zárkózottabbá vált, öltözködése megváltozott, azonban otthon nem számolt be az eseményekről, mert félt, hogy „visszaütné”.

2022 áprilisában Szandi kétségbeesésében elhatározta, hogy megállítja az őt érő folyamatos bántalmazást. Az iskola beszámolója szerint az alábbi eseménysor történt: „Szandi kikérezkedett az óráról, lement a konyhára, kért egy kést torta felvágásához. A konyhás néni személyesen vitte fel tanterembe, ahol Szandi ki akarta venni a kezéből a kést, hogy leszúrja az osztályfőnököt.”

A gyermek kezében sem volt a kés, tehát senkit nem is bántott, ezután az iskolapszichológushoz szaladt felzaklatva, aki azonban aznap nem tartózkodott az intézményben. Az iskola rendőrt hívott az eset kezelésére.

1 A neveket és minden, a beazonosítást lehetővé tévő részletet természetesen megváltoztattam az ügy érzékenysége és adatvédelmi szempontokra tekintettel. Az ügyben egy hátrányos helyzetű családokkal foglalkozó alapítvány keretein belül jártam el a család meghatalmazotti képviselőjében.

A rendőrség szülői felügyelet és képviselő jelenléte nélkül kihallgatta a 13 éves kislányt és néhány osztálytársát is, majd a rendőrség emberölés előkészülete miatt indított nyomozást.

Az iskolai szociális munkás a gyermeket pszichiátriára kísérte, a kivizsgálás eredménye szerint a gyermek nem pszichiátriai beteg, csak a kortársbántalmazás és a környezetváltozás megviselte.

Miután kérelmüket az Oktatási Hivatal elutasította, az iskola kötelezte a szülőket, hogy kérelmezzék a magántanulói státuszt a tanév hátralévő részére, melynek aztán a Hivatal helyt adott. Ez azzal járt, hogy az édesanyának fel kellett mondania a munkahelyén, hogy Szandi felügyelete és otthoni tanulása megoldott legyen. Ez a lépés meglehetősen veszélyeztette a család megélhetését.

Az eset utáni esték egyikén az osztályfőnök *értesítette* a rendőröket, mert azt hitte, a kislány tőle elbúcsúzó üzenetére, hogy a kislány öngyilkos akar lenni. A rendőrök értesítették a mentőket, akik Szandit kórházba vitték, és 72 óráig tartották zárt osztályon a lányt osztályon a megelőző vizsgálat ellenére, amelynek az volt az eredménye, hogy pszichiátriai teendő nincsen.

Az iskola jelzésére indított gyámhatósági *védelembé vételi* eljárás is azt állapította meg, hogy akut gyermekvédelmi probléma nincsen, a családsegítő *központtal* kialakult az együttműködés, a gyermek alapellátásban kezelhető.

Az iskola ezután SMS-ben utasította a szülőket, hogy keressenek a gyermeknek másik oktatási intézményt, azonban helyhiányra vagy a területi ellátási kötelezettség hiányára hivatkozva mindenhol elutasítást kaptak.

2022 szeptemberében, amikor Szandi megkezdte volna az iskolát a következő tanévben, az igazgató és az osztályfőnök közölte, hogy a gyermeket nem fogadják vissza. A családsegítő kezdeményezett egy közvetítő megbeszélést, ahol a jegyzőkönyv tanúsága szerint azt javasolta az iskola, hogy Szandi bűnelkövető vagy fogyatékkal élő gyermekeknek fenntartott iskolába jelentkezzen át, úgy, hogy ennek semmi alapja nem volt.

Végül arra a megállapodásra jutottak, ha nem találhatnak a szülők új intézményt két hét alatt, az iskola felkészül Szandi fogadására, mert mind a tanárok, mind a gyerekek az iskola állítása szerint félnek tőle. Így három héttel később kezdhetett Szandi iskolába járni az évkezdéshez képest.

A felkészülési folyamatba az önkormányzat egy resztoratív módszert alkalmazó programja vonódott be, mely során az iskola ultimátumjelleggel tárta Szandi elé, hogy alá kell írnia egy megállapodást ahhoz, hogy visszatérhessen. Ez többek közt tartalmazta, hogy nem mehet ki a tanteremből, tanórán kívüli foglalkozásokon nem vehet részt és a többi gyermek – akik bántalmazták – „felügyeli”. Amellett, hogy a megállapodás nyilvánvalóan alapjogsértő, a

szülőket külön nem tájékoztatták erről, tehát cselekvőképtelen gyerekekkel kötöttek szerződést.

A szülők már akkor, amikor az iskola nem akarta Szandit visszafogadni, próbáltak az iskolaigazgatóval beszélni, de nem kaptak erre lehetőséget, illetve többek közt a tankerülethez, az oktatási hivatalhoz és a gyermekjóléti szolgálathoz fordultak, de érdemi segítséget nem kaptak, a gyermekjóléti szolgálatnál pedig *átadták az ügyet egy másik* szociális munkásnak, mivel a korábbi családsegítő biztatta őket, hogy lépjenek fel jogaik védelmében.

Az alapítványunkon kívül a család három jogvédő szervezetet keresett *még fel*. Ezek közül két szervezet arra hivatkozva nem vállalta el az ügyet, hogy az adott kerülettel jó kapcsolatot ápolnak, és nem akarták ezt feladni. A harmadik szervezet ugyan elvállalta, azonban miután az önkormányzat képviselőjével beszéltek, megpróbálták a családot meggyőzni, hogy lépjenek vissza, fogadják el a megállapodást, mert ez valóban a gyermek érdekét szolgálja, hogy visszaintegrálódhasson az iskolába.

Miután alapítványunk szeptemberben elvállalta a család képviselét, többek közt a tankerülethez fordultunk ismételten panasszal, ennek hatására *már* vizsgálatot indítottak, és tájékoztattak a kerületi iskolákról, ahol szabad helyek vannak, ezek mindegyike korábban a családot elküldte helyhiányra hivatkozva.

A kerületen kívül két *hét alatt találtunk egy fogadóiskolát, ahol azóta is rendszerben tanul Szandi, és semmilyen problémát nem tapasztaltak vele kapcsolatban.*

Tájékoztatást kértünk az iskolától és a Gyermekjóléti Szolgálattól, az iskola ennek hatására egy találkozóra hívott minket a szülőkkel közösen.

Médiához is akartunk fordulni az esetben, azonban szintén nem vállalták, akiket megkerestünk, a kerületi kapcsolatokra, illetve arra hivatkozva, hogy a pedagógusok melletti szimpátiatüntetések mellett nem lenne jó sajtója egy iskolai botránynak.

A Gyermekjóléti Szolgálat nem fogadta el az általam csatolt meghatalmazást, a tájékoztatókérésünkre nem válaszoltak, iratbetekintést nem biztosítottak, és a családot – a meghatalmazás ellenére – *többször megkeresték* azzal, hogy lépjenek vissza a panasztól és a képvisellettől való eljárástól, továbbá rendőrségi feljelentéssel fenyegetőztek, kilátásba helyezve a gyermekek (Szandi és öccse) kiemelését annak okán, hogy a család nem együttműködő.

Az iskolai megbeszélésre *ügyvédet* fogadtunk, előzetes bejelentés nélkül az iskola négy dolgozója volt jelen, és a gyermekjóléti szolgálat is képviseltette magát három fővel.

Továbbra is azt kérték, hogy lépünk vissza, *álláspontjuk szerint* Szandi visszafogadása sikeres volt, ők mindent megtettek ennek érdekében, és a

korlátozó intézkedések szükséges lépések voltak, hogy biztonságban érezzék magukat Szanditól, és nem akarnak emiatt *bíróságra járni*.

Állításuk szerint nem tudtak a bullyingról, és továbbra is mindenki tart Szanditól, aki egy nagy késsel akarta leszúrni az osztályfőnököt. Nem igaz, hogy Szandi nem mehetett ki a tanteremből, hiszen, ha máshol volt órája, az épületen belül közlekedhetett. (A gyakorlatban a család elmondása szerint a gyermek mosdóba sem mehetett ki egyedül, illetve később iratbetekintésen megkaptunk egy, az iskola munkatársai közti levelezést, ahol hangsúlyozták, hogy a korlátozó megállapodást szigorúan szükséges betartani.)

2. A főbb eljárási hibák és alapjogsérelmek

2.1. A rendőrség szabálytalan eljárása

Az iskola elmondása szerint az eset napján éppen egy rendőr tartott előadást a gyermekeknek, aki hivatalból intézkedett az akkor tizenhárom éves Szandival szemben, továbbá a kést lefoglalták. A szülőket értesítették, azonban Szandi kihallgatásán nem vehettek részt, sem kirendelt védő nem volt jelen, és a meghallgatásról jegyzőkönyv sem készült, mely eljárás súlyosan sérti a gyermek eljárási jogait és a gyermekek, fiatalok kihallgatására vonatkozó szabályokat. Az Európai Parlament és a Tanács *büntetőeljárás során gyanúsított vagy vádlott gyermekek részére nyújtandó eljárási biztosítékekről* szóló (EU) 2016/800 irányelvének 6. cikke értelmében ügyvédi jelenlét nélkül a gyanúsított gyermekkel szemben nem lehet végezni semmilyen eljárási cselekményt, és azonnal gondoskodni kell a szülők tájékoztatásáról és az ügyvédhez jutásról, amint felmerül, hogy a gyermeket bűncselekmény elkövetésével gyanúsítják.

Az irányelvben foglalt garanciák egy részét a jelenleg hatályos, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényünk *(a továbbiakban: Be.) is tételesen tartalmazza, e körben megjegyzendő, hogy a kihallgatásról nemhogy jegyzőkönyvnek, hanem miután a gyermek a Be. szabályai alapján különleges bánásmódban részesülő személy², videófelvétel készítésének is helye lett volna.³*

2 A különleges bánásmódról szóló szabályokat a Be. XIV. fejezete tartalmazza (81. § – 96. §).

3 Magyar Helsinki Bizottság: *A gyermekek védelemhez való jogának megerősítése – Ügyvédi kézikönyv*. Budapest, Magyar Helsinki Bizottság, 2019, https://helsinki.hu/wp-content/uploads/A_gyermekek_vedelemhez_valo_joga_Ugyvedi_kezikonyv_final.pdf (2023. 04. 10.)

A büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) szerint a gyermekkor büntethetőséget kizáró oknak minősül,⁴ illetőleg 12. életévét betöltött, de 14 év alatti gyermek csak kilenc, súlyosabbnak minősített bűncselekmény esetében büntethető.⁵

Az intézkedő rendőrök előtt is nyilvánvalónak kellett lennie, hogy Szandi gyermekkorú, így teljes mértékben szabályszerűtlen, hogy a gyermekkel szemben intézkedést foganatosítottak, ráadásul kihallgatták és nyomozást rendeltek el vele szemben a Btk. 160. § (3) bekezdése szerint minősülő emberölés előkészülete miatt. Megjegyzendő e körben, hogy a Btk. 16. § szerint gyermekkorú elkövető esetén az emberölés előkészülete nem büntetendő, így semmilyen jogalapja nem volt az eljárás megindításának, a gyermekkorra tekintettel az eljárás azonnali megszüntetésének lett volna helye.

A nyomozás során Szandi osztálytársait, illetőleg az iskola munkatársait is meghallgatták tanúként.

A nyomozást gyermekkorra hivatkozással lezáró határozat *négy hónappal az eset után született meg, azt a szülőknek nem kézbesítették, és a döntés tartalmazza, hogy a gyermek szándéka csak a félelemkeltés volt, hogy megvédje magát az őt bántalmazó osztálytársaival szemben, továbbá a tanúvallomásokból kiderül, hogy az iskola mindvégig tudott a kortársbántalmazásról, azonban Szandi segítséget nem kapott. A kés nem volt Szandi kezében az egybehangzó nyilatkozatok alapján, és annak – a feltételezéseken kívül – semmi alapja nem volt, hogy a gyermek bárkit meg akart volna sebesíteni vagy ölni.*

A határozat tartalmazza, hogy a rendőrség lefoglalta a kést, amely „egy fa markolatú, legömbölyített végű, hegy nélküli kés, mely éllel nem rendelkezik.” Tehát lényegében egy cukrászati eszközről (ún. tortaszeletelő lapát) van szó, amely esetében álláspontom szerint az is meglehetősen kérdéses, hogy egyáltalán súlyos testi sértés okozására alkalmas-e, nemhogy emberölésre. Mindez pedig szintén felveti azt a kérdést, hogy a jelenlévő rendőr mire alapozta azt a feltevését, hogy intézkednie kell, emellett pedig a rendőrség miért állapította meg az emberölés előkészülete tényállást egy erre egyértelműen alkalmatlan eszköz esetében.

4 Btk. 15. § a) pont.

5 A Btk. 16. § szerint ez a kilenc bűncselekmény a következő: *a)* az emberölés [160. § (1)–(2) bekezdés], *b)* az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), *c)* a testi sértés [164. § (8) bekezdés], *d)* a hivatalos személy elleni erőszak [310. § (1)–(3) bekezdés], *e)* a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak [311. §, ha a 310. § (1)–(3) bekezdése szerint minősül], *f)* a hivatalos személy vagy közfeladatot ellátó személy támogatója elleni erőszak [312. §, ha a 310. § (1)–(3) bekezdése szerint minősül], *g)* a terrorcselekmény [314. § (1)–(2) bekezdés], *h)* a rablás [365. § (1)–(4) bekezdés], és *i)* a kifosztás [366. § (2)–(3) bekezdés].

A határozat szerint a gyermek „kétséget kizáróan” elkövette a bűncselekményt, azonban a gyermekkor miatt meg kellett szüntetni az eljárást. Véleményem szerint ez a megállapítás a fenti visszáságok ellenére is jogsértő, az ártatlanság vélelmével szembenálló, miután bűncselekmény elkövetését csak bíróság állapíthat meg, a rendőrségnek, mint nyomozóhósnak csak meg-alapozott gyanú megállapítására terjed ki a hatásköre, mindemellett pedig a gyermekkor önmagában és generálisan kizárja, hogy képes legyen a gyermek bűncselekményt elkövetni, arra nézve belátási képességgel nem rendelkezik.

Összességében a rendőrségi eljárás tehát aránytalanul és jogszabálysértő módon zajlott, illetve álláspontom szerint felveti a gyermekkel szembeni rendőrségi erőszak gyanúját is.⁶

2.2. Az iskola eljárásával szembeni aggályok

A család elmondása szerint már a gyermek beiratkozásakor tapasztalták, hogy „nézik a bőrszínét”, a családnak ezelőtt ilyen megkülönböztetésben nem volt része. Mindezek ellenére az iskola gyermekről készült első pedagógiai vélemény szerint Szandi rendben beilleszkedett, barátokat szerzett és tartotta azt a tanulmányi átlagot, ami a vidéki iskolában is jellemezte.

A rendelkezésünkre álló iratanyagból és a korábbi nyilatkozataiból kiderül, hogy az iskola végig tudott a Szandit érő kortársbántalmazásról, azonban ez ellen nem tettek semmit. A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) 6. § (5a) bekezdése ki-emeli, hogy: „A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a védelme érdekében eljáró szakemberek – különösen a gyermek bántalmazásának felismerése és megszüntetése érdekében – egységes elvek és módszertan alkalmazásával járjanak el.”

6 A gyermekekkel szembeni erőszak formáival foglalkozó nemzetközi dokumentumok, fogalomrendszer külön kategóriaként tartja számon a bűnelkövető gyermekekkel szembeni intézményi-eljárási erőszak kategóriáit, illetőleg bizonyos esetekben a fiatalkorú bűnelkövetők kriminalizálása kevésbé súlyos bűncselekmények miatt is kimeríti a gyermekekkel szembeni erőszakot, mellyel szemben az államoknak intézményvédelmi kötelezettségeik állnak fent. Bővebben lásd például: Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának a Gyermekjogi Egyezményhez fűzött 13. számú „A gyermekek joga az erőszak minden formájától való mentességhez” elnevezésű Általános Kommentárját (2011) https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/crc.c.gc.13_en.pdf (2023. 03. 19.), illetve az ENSZ 2006-os világlejelentését: PINHEIRO, Paulo Sérgio: *World Report on Violence against Children*. United Nations, Geneva, 2006. <https://digitallibrary.un.org/record/587334> (2023. 03. 19.)

A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan elnevezésű módszertani útmutató (a továbbiakban: Módszertani útmutató), mely a Gyvt. 11. § értelmében kötelezően alkalmazandó a gyermekvédelmi jelzőrendszer minden tagja, így az iskola számára is, tartalmazza, hogy a bántalmazást vagy annak gyanúját észlelő jelzőrendszeri tagoknak szükséges jelzéssel élniük.

A módszertani útmutató tartalmazza a bántalmazás gyanújeleit, melyek körében a gyermeket jellemző szuicid megnyilvánulások, a falcolás az iskola előtt ismert és tudott volt, azonban semmilyen lépést nem tettek a gyermek megsegítésére, hanem még a gyermeket tették felelőssé azért, hogy megterhelte osztálytársait, amikor segítséget próbált kérni, és ez is megnehezítette az iskola számára a gyermek visszaintegrálását.

A késes esetről pedig minden érintett szintén láthatta, hogy egy életlen tortaszeletelő lapátról van szó, ahogy azt is, hogy Szandi kezében nem volt kés, így bármi is volt a szándéka, attól elállt, és mindezek fényében meglehetősen ellentmondó, hogy felnőttek miért tartottak attól, hogy a gyermek bárkire veszélyes lenne. Arra hivatkoztak, hogy gyerekek elmondása szerint Szandi fenyegető üzeneteket írt, azonban ezt semelyik eljárásban sem mutatták be. Az eset után az iskola feljegyzése szerint Szandi az iskolapszichológust akarta elérni, aki házon kívül tartózkodott, de telefonon azt javasolta, hogy hívjanak mentőt a gyermekhez, az iskola ezt elmulasztotta, ehelyett a gyermeket a rendőrök vitték el. A gyermek szüleit is a rendőrség értesítette, az iskola nem.

Az iskola a nyomozás lezárását, továbbá azt a körülményt is, hogy a gyermeknél nincsen pszichiátriai teendő, úgy kommentálta, hogy *„érthetetlen, hiszen a gyermek ön- és közveszélyes.”*

Az iskola, miután a gyermek magántanuló lett, semmilyen lépést nem tett, hogy visszafogadják Szandit, csak amikor a következő tanév elején szembesültek azzal, hogy a gyermek az intézményben kívánja folytatni tanulmányait. Az iskola erre első körben *úgy* reagált, hogy nem fogadja a gyermeket a területi ellátási kötelezettsége ellenére, ezzel akadályozva a gyermek tankötelezettségének teljesítését. Az ezt követő megállapodásban pedig az szerepel, hogy *„Szandi vállalja, hogy nem hagyja el az osztálytermet”*, amely a gyermek személyi szabadságát korlátozó intézkedés, és álláspontunk szerint alapjogsértő is.

Az ügyben az Oktatási Hivatal azt a tájékoztatást adta, hogy amennyiben a tanuló nem rendelkezik egyéni munkarenddel és nem jár iskolába, abban az esetben a mulasztását a jogszabályban meghatározott módon igazolni szükséges. A tankötelezettség tehát főszabály szerint iskolába járással teljesíthető,

ugyanakkor kérelemre a tanuló egyéni munkarenddel rendelkezőként is eleget tehet tankötelezettségének. „A szülő nem kérhető/kötelezhető arra, hogy gyermeke részére egyéni munkarendet kérelmezzen. Egyéni munkarendet a szülő saját döntése alapján is kérelmezhet, nem csak szakorvosi javaslat alapozhatja meg annak engedélyezését. A kötelező felvételt biztosító iskolának a tanulót fogadnia kell.” Ezzel szemben az osztályfőnök arra kérte SMS-ben a szülőt, hogy kérje az egyéni tanulói munkarendet, illetve kijelentették, hogy a gyermek nem járhat tovább az iskolába. Emellett pedig a Hivatal szerint a nevelési – oktatási intézmény vezetője felel az egészséges és biztonságos feltételek megteremtéséért, valamint a balesetek megelőzéséért, így szükséges lett volna Szandi biztonsága érdekében is lépéseket tennie az iskolának.

A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet⁷ értelmében a nevelési-oktatási intézmény mindennapos működésében kiemelt figyelmet kell fordítani a gyermek, a tanuló egészséghez, biztonsághoz való jogai alapján a teljes körű egészségfejlesztéssel összefüggő feladatokra, különösen a bántalmazás és iskolai erőszak megelőzése érdekében. A rendelkezésre álló információk alapján az iskola a gyermeket ért bántalmazásokat nem előzte meg és nem kezelte megfelelően, jelzéssel nem élt az illetékes szervek felé.

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Nktv.) 72. § (5) bekezdése szerint: „A szülő joga különösen, hogy a) megismerje a nevelési-oktatási intézmény pedagógiai programját, házirendjét, tájékoztatást kapjon az abban foglaltakról, b) gyermeke fejlődéséről, magaviseletéről, tanulmányi előmeneteléről rendszeresen részletes és érdemi tájékoztatást, neveléséhez tanácsokat, segítséget kapjon.”

Az iskola kezdettől nem volt együttműködő a szülővel, tájékoztatást sem a gyermek bántalmazásának ügyében, sem az április eseményekről nem kaptak. A szülők hiába kértek több alkalommal időpontot az intézmény igazgatójától és az osztályfőnöktől, elutasításba ütköztek. A gyermek ügyében semmilyen formában nem tudtak tájékozódni, az esetkonferencián, illetve a rendőrségi iratokból és a pszichiátertől, családsegítőtől szereztek tudomást a gyermeket érintő kérdésekről. Az iskola semmilyen írásos tájékoztatást, hivatalos értesítést vagy feljegyzést nem adott a szülőknek, hanem csak SMS-ben kommunikáltak a szülővel, a személyes megbeszélés lehetőségétől is elzárkóztak.

Az Nktv. 46. §. (2) bekezdése szerint: „A gyermek, a tanuló személyiségét, emberi méltóságát és jogait tiszteletben kell tartani, és védelmet kell szá-

7 EMMI rendelet 128. § (3) bekezdés.

mára biztosítani fizikai és lelki erőszakkal szemben. A gyermek és a tanuló nem vehető alá testi és lelki fenyegetésnek, kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó büntetésnek vagy bánásmódnak.”

Álláspontom szerint az iskola, amellett, hogy a gyermeket ért kortárs-bántalmazást beavatkozás nélkül nézte végig, a gyermek segélykérésére nem reagált, a gyermeket kriminalizálta az elmulasztott segítségnyújtás következményeiért. Az iskola súlyosan sértette a gyermek emberi méltóságát, megalázó büntetésnek és bánásmódnak vetette alá azzal a megállapodásnak beállított, szabálytalanul, kiskorú gyermekekkel aláíratott nyilatkozattal, mely értelmében a gyermek személyi szabadsága korlátozva van, ráadásul a többi gyermekkel mintegy fegyelmezi a gyermeket, köztük azon tanulókkal is, akik egyébként a gyermeket bántalmazták, mindezt pedig az osztályban tanuló gyermekek szüleinek beleegyezése, és vélhetően tudta nélkül.

Mindemellett az iskola akadályozta a gyermeket a tankötelezettsége teljesítésében, oktatási jogaiban súlyosan korlátozta, emellett sem a gyermeknek, sem a szülőknek nem adott megfelelő írásos tájékoztatást, a vonatkozó jogszabályokban foglalt fegyelmi célú intézkedéseket mellőzve lépett fel büntetőleg a gyermekkel szemben.

Meglátásom szerint az is visszás helyzetet teremtett, hogy azzal lehetett volna elősegíteni a gyermek iskolaváltását, ha az iskola fegyelmi jellegű intézkedést alkalmaz⁸, ez azonban nem történt meg, az iskola az intézményen

8 Az Nktv. meglehetősen szigorú keretek közt teszi lehetővé a tanulók elbocsátását az iskolából, illetőleg ahhoz az iskolaigazgatók aktív együttműködése szükséges. Az Nktv. 58. § (3)–(5) bekezdése szerint: „Ha a tanuló a kötelességeit vétkezen és súlyosan megszegi, fegyelmi eljárás alapján, írásbeli határozattal fegyelmi büntetésben részesíthető. A fegyelmi eljárás megindítása és lefolytatása kötelező, ha a tanuló maga ellen kéri. Kiskorú tanuló esetén e jogot a szülő gyakorolja. A fegyelmi büntetés lehet *a*) megrovás, *b*) szigorú megrovás, *c*) meghatározott kedvezmények, juttatások csökkentése, megvonása, *d*) áthelyezés másik osztályba, tanulócsoporthoz vagy iskolába, *e*) eltiltás az adott iskolában a tanév folytatásától, *f*) kizárás az iskolából. Tíz év alatti tanulóval szemben fegyelmi eljárás nem indítható. Tanköteles tanulóval szemben a (4) bekezdés *e*) pontjában meghatározott fegyelmi büntetés nem, a (4) bekezdés *f*) pontjában és a (7) bekezdés *e*) pontjában meghatározott fegyelmi büntetés pedig csak rendkívüli vagy ismétlődő fegyelmi vétség esetén alkalmazható. Ebben az esetben a szülő köteles új iskolát, kollégiumot keresni a tanulónak. A fegyelmi büntetést hozó iskola, kollégium segítséget nyújt a szülőnek az új iskola, kollégium megtalálásában. Abban az esetben, ha az iskola, a kollégium a fegyelmi büntetés megállapításáról szóló határozat véglegessé válásától számított nyolc napon belül a tanulót fogadó iskolától, kollégiumtól nem kap értesítést arról, hogy a tanuló más iskolában, kollégiumban történő elhelyezése a szülő kezdeményezésére megtörtént, a fegyelmi büntetést hozó iskola, kollégium három napon belül köteles megkeresni a köznevelési feladatot ellátó hatóságot, amely három

kívül próbálta volna megoldani a helyzetet, más szervekre és a családra hárítva a felelősséget.

2.3. A tankerület sérelmezett eljárása

A tankerület a szülők korábbi megkereséseire csak tájékoztatásokat adott, vizsgálatot már csak akkor kezdeményezett, amikor a család képviselőjében eljárva nyújtottunk be panaszt.

A tankerület megállapította, hogy az oktatási intézmény döntése jogszerűtlen volt, mikor arról tájékoztatta a családot, hogy a tanuló – az előző tanévben történt események miatt – nem mehet az intézménybe, azonban erről a szülőket nem tájékoztatta a tankerület. A fenntartó arról adott tájékoztatást e-mail-ben, hogy megkereste az iskola igazgatóját, aki arról nyilatkozott, hogy az érintettek érzékenyítését követően várják vissza a gyermeket. A fenntartó a szülőknél írt válaszában nem jelölt meg egyetlen jogszabályhelyet sem. A szülők által tett azon jelzést, miszerint a gyermek „intézményi áldozatává vált”, a tankerület nem vizsgálta ki, még azt követően sem, hogy a szülők személyesen jelentek meg, kérve az eljárás lefolytatását. A Tankerület úgy ítélte meg, hogy az iskola a jogsértő állapotot saját hatáskörben megszüntette azzal, hogy a gyermeket – bár három héttel a tanévkezdést követően – fogadta.

A tankerület panaszunk hatására a resztoratív megállapodást megsemmisítette, de addigra már Szandi másik iskolába járt. Ezen túlmenően a panaszunkat elutasították, bár a döntés ellentmondásos, mert részben igazat ad abban, hogy valóban történt jogsértés, jogellenes elkülönítés és diszkrimináció, a szülőket nem tájékoztatták megfelelően, azonban az iskolát is felmenti a fegyelmezési jogkörre hivatkozva, túlkapásnak minősítve a személyi szabadságot korlátozó intézkedéseket.

A döntéssel szemben az eljárási hibákra tekintettel *közigazgatási felülvizsgálatot* indítottunk, a per jelenleg is folyamatban van. *Álláspontunk szerint a tankerület bár észlelte, hogy a gyermeket az iskola jogellenesen különíti és megalázó bánásmódban részesíti, ugyanakkor nem azonnali hatállyal rendelkezett ezen jogsértő intézkedések felfüggesztéséről a vizsgálat lefolytatása*

munkanapon belül másik, az állami közfeladat-ellátásban résztvevő iskolát, kollégiumot jelöl ki a tanuló számára. Az iskolát, kollégiumot úgy kell kijelölni, hogy a tanuló számára a kijelölt intézményben a nevelés-oktatás igénybevétele ne jelentsen aránytalan terhet. A (4) bekezdés d) pontjában szabályozott fegyelmi büntetés akkor alkalmazható, ha az iskola igazgatója a tanuló átvételéről a másik iskola igazgatójával megállapodott.”

*alatt, mellyel a jogsértő állapot még több hétig fennállt, mely a gyermek tekintetében visszafordíthatatlan hátrányokat okozott.*⁹

A tankerület sem a szülőket, sem, az ítélőképessége birtokában lévő, menetközben már 14. életévét is betöltött gyermekeket nem hallgatta meg az eseményeket illetően, a határozat egyoldalúan támaszkodik az iskola, illetőleg a Családsegítő Szolgálat beszámolóira; az iratanyagban, illetőleg a panaszban előadott ellentmondásokat ehhez képest nem oldotta fel, és az ellentmondások ellenére nem biztosította, hogy azokat a szülők megismerjék, továbbá észrevételeket tegyenek. Ezzel álláspontunk szerint a tankerület nem tisztázta a tényállást, illetőleg a tisztességes eljáráshoz való jogot is sértette. Az Alkotmánybíróság 3311/2018. (X. 16.) AB határozata kifejti, hogy: „az eljárás megindításáról való döntés, valamint a bizonyítékok ügyféllel való ismertetésének elmaradása olyan eljárási szabálysértések, amelyek kihatnak az ügy érdemére. A tisztességes eljáráshoz való jog alapján az egyes eljárási garanciák olyan értéket jelentenek, amelyek megszegése vagy be nem tartása kihat az ügy érdemére, az ügy kimenetelétől függetlenül. A tisztességes eljáráshoz való jog sérelme úgy is bekövetkezhet, hogy nem áll fenn oksági kapcsolat a lényeges eljárási szabálysértés és az ügy konkrét kimenetele között, azonban az ügyféli jogok érvényesíthetősége olyan sérelmet szenved, amely az eljárás egészét és körülményeit figyelembe véve eléri az alaptörvény-ellenesség szintjét. A konkrét esetben az eljárás megindításáról való értesítés, valamint a bizonyítékok ismertetésének elmaradása olyan eljárási szabálysértésnek minősülnek, amelyek érdemben kihatnak – az eljárás kimenetelétől függetlenül – az alapvető ügyféli jogok (pl. az indítványozási, észrevételezési, valamint a jogorvoslati jog) gyakorolhatóságára, ezáltal sérül a tisztességes eljáráshoz való jog.”

A hatóság a resztoratív módszer alkalmazásának körülményeit nem tárta fel, és bár a gyermek jogait tekintve különösen sérelmes, alapvető jogait korlátozó megállapodás annak körében került elrendelésre, a hatóság az ehhez kapcsolódó visszásságokat nem értékelte.

A döntés több ponton pozitívumként utal arra, hogy az iskola resztoratív módszert vett igénybe, azonban figyelmen kívül hagyja, hogy a gyermek elkülönítése és az alapjogokat sértő megállapodás a resztoratív eljárás során került kialakításra. Mindemellett tudomásunk szerint a resztoratív eljárásban

9 Az Általános közigazgatási rendtartásról szóló CL. törvény 50. § (6) bekezdése szerint, ha kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége vagy *életveszéllyel*, vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja, azonnal, de legkésőbb nyolc napon belül kell intézkedni.

való részvételről sem a szülőkkal, sem a gyermekkel nem készült írásos megállapodás, ők a folyamatban nem vettek részt, csupán a megállapodást írták alá, melynek tartalmáról a gyermeket nem is tájékoztatták. Mindemellett az iskola úgy tette meg ezeket az intézkedéseket, hogy 2022. szeptemberében már tudomásuk volt arról, hogy a gyermek nem követett el bűncselekményt.

Véleményünk szerint a döntéssel tulajdonképpen a tankerület legitimálta azt, hogy az iskola alapjogokat sértő, megalázó bánásmódban részesített egy védett tulajdonsággal rendelkező gyermeket a fegyelmezési jogkörre hivatkozva, mely az eset körülményein is túlmutat, miután az egyenlő bánásmódot és a pozitív diszkriminációt sértő eljárás minősítésének elmaradása magában hordozza a hasonló jogsértések elszaporodásának lehetőségét is, ezáltal közérdek is fűződik az eset megfelelő kezeléséhez. Mindemellett a tankerület a vizsgálati jogkörében eljár, azonban a fenntartói-munkáltatói jogkörben szükséges lett volna az iskola felelősségét is megállapítani a jogsértések tekintetében.

A tankerületet a perben egy olyan ügyvédi iroda képviseli, mely több, romákat érő diszkriminációval, illetőleg iskolai szegregációval kapcsolatos ügyben képviselte már az államot és szerveit. A tankerület védiratában – az erre vonatkozó eljárási szabályokkal és dogmatikával szembe menve – arra hivatkozott, hogy ők nem minősülnek hatóságnak, így sem az Ákr., sem a tényállás tisztázási kötelezettség nem vonatkozik rájuk, így a tankerület jogszerűen járt el, hogy szabad mérlegelést alkalmazva döntött – és e körben nem tartotta szükségesnek a család meghallgatását, észrevételezési jogát.¹⁰

A tankerület ezen túlmenően arra is kitért, hogy álláspontja szerint már csak azért sem lehet szó diszkriminációról az adott esetben, miután sem az iskola, sem a tankerület nem vezet nyilvántartást származási, illetőleg etnikai

10 Véleményem szerint a tankerület elég abszurd módon védekezik, ugyanis egyfelől a vizsgálatot is hatósági jogkörben folytatta le, a döntésben is az Ákr.-re utalnak, és az eljárásukkal szemben közigazgatási felülvizsgálat indítható. Az Ákr. 9. § szerint: „E törvény alkalmazásában hatóság az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit) törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel vagy jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására jelöl ki.” Ezen ismérvek pedig egyértelműen jellemzik a tankerületet. Emellett pedig az Ákr. 8. § nevesíti azokat az eljárásokat, amelyekre az Ákr. nem vonatkozik (ún. „kivett” eljárások), és sem a tankerület, sem egyéb oktatási igazgatáshoz tartozó eljárások nem szerepelnek a taxatív felsorolásban. Az Ákr. 8. § (3) bekezdése pedig úgy rendelkezik, hogy „[m]iniszteri rendelet kivételével jogszabály e törvény szabályaival összhangban álló, kiegészítő eljárási rendelkezéseket állapíthat meg.” Tehát az Nktv.-t is az Ákr.-rel összhangban kell értelmezni, az Nktv. sem írhat felül eljárási kérdéseket, főleg nem ügyféli alapjogokat.

hovatartozással kapcsolatos kérdésekről.¹¹ Azonban a család nyíltan roma-ként azonosítja magát, és mind az iskola, mind a gyermekjóléti szolgálatnál tett nyilatkozataikban utaltak rá, illetőleg arra is, hogy megkülönböztetést éreznek a „bőrszín” miatt, tehát a tankerületnek érzékeltetni kellett volna ezt a szempontot is a vizsgálat során, illetve az ehhez kapcsolódó többletkötelezettségeket, mint például a pozitív diszkrimináció és az oktatási szegregáció elkerülése (kiemelendő e körben, hogy az iskola javaslata az volt, hogy a gyermek speciális iskolában folytassa tanulmányait).

A szegregáció elleni fellépés szükségességére az Európa Tanács Rasszizmus és Intolerancia Elleni Bizottsága (ECRI) is felhív dokumentumaiban.¹² Így a romákkal szembeni diszkrimináció leküzdéséről szóló 3. számú általános politikai ajánlásában hangsúlyozza az oktatási szegregáció elleni küzdelem szükségességét¹³, illetve az antidiszkriminációs jogalkotásról szóló 7. számú általános politikai ajánlásában pedig a tiltott magatartások körében szintén megjelenik a szegregáció.¹⁴

Az oktatásban előforduló jogellenes elkülönítést az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló UNESCO egyezmény is tiltja, illetőleg az államoknak törekedniük kell a megkülönböztetés minden fajtájának felszámolására.¹⁵ Az egyezmény 1. cikke értelmében „a »megkülönböztetés« kifejezés alatt értendő a fajon, bőrszínen, nemen, nyelven, valláson, politikai vagy bármilyen egyéb véleményen, nemzetiségi vagy társadalmi származáson, vagyoni helyzeten vagy születésen alapuló minden olyan különbségtétel, kizárás, korlátozás, vagy kedvezés, amelynek célja vagy következménye az oktatás terén való egyenlő elbánás megszüntetése vagy akadályozása, nevezetesen:

a) valamely személy vagy csoport kizárása az oktatás bármely fajtájában vagy fokozatában való részvételből;

11 E körben fontosnak tartom megjegyezni, hogy minden nyilatkozatunkban a diszkriminációt, egyenlő bánásmód sérelmét a gyermekkel szembeni intézkedések, szankciók, jogellenes elkülönítés tárgyában említettük, nem pedig az etnikumhoz tartozás kérdéseit feszegettük, ezáltal a tankerület pont ezzel ismeri el, hogy a családot romaként azonosítják.

12 <https://www.coe.int/en/web/european-commission-against-racism-and-intolerance> (2023. 03. 04.)

13 <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-3-on-combating-racism-and-intole/16808b5a3a> (2023. 03. 04.)

14 <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-7-revised-on-national-legislatio/16808b5aae> (2023. 03. 04.)

15 Az Egyezménynek Magyarország is részese, azt az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló egyezmény kihirdetéséről szóló 1964. évi 11. törvényerejű rendelet hirdette ki.

- b) valamely személynek vagy csoportnak alacsonyabb színvonalú oktatásra való korlátozása;
- c) bizonyos személyek vagy csoportok részére külön oktatási rendszerek vagy intézetek létesítése vagy fenntartása, a jelen egyezmény 2. cikkében foglalt rendelkezések fenntartásával, vagy
- d) valamely személynek vagy csoportnak az emberi méltósággal össze nem egyeztethető helyzetbe való juttatása.”

Meglátásunk szerint esetünkben a gyermek oktatási jogait az iskola korlátozta, emellett eljárása az emberi méltóságot is sértette.

Az Egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (továbbiakban: Ebktv.) indokolása szerint *a jogellenes elkülönítés leggyakrabban az oktatás területén valósul meg, a törvény 27. § (3) bekezdése a) pontja értelmében „az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen valamely személy vagy csoport a) jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban.”*

Az alapvető jogok biztosa és a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes közös AJB-3894/2012. számú jelentése¹⁶ rámutat, hogy a nemzetiségi alapon elkülönülve megszervezett oktatás is lehet jogellenes: „[...] megvalósíthat jogellenes elkülönítést (szegregációt) a nemzetiségi alapon elkülönüléssel megszervezett oktatás is, ha például nem a szülők önkéntes választásáról van szó, mert pl. a szülők döntése nem minősíthető megfelelő tájékoztatáson alapuló nyilatkozatnak; ha a nevelési szegregáció gyanúja felmerül, illetve a speciális program csak papíron létezik, annak tartalmát a szülők nem ismerik meg.” A jelentés szerint továbbá: „az állam a tanuláshoz való jog céljának érvényesíthetősége érdekében egyfelől intézményes intézkedéseket köteles tenni, támogató feltételeket köteles biztosítani, másfelől a cél elérését gátló tényezőkkel szemben hatékonyan köteles fellépni. Az államnak »elsődrendű kötelezettsége« az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme [Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése], ezért a kormányzati szervek nem hivatkozhatnak a feltételek hiányára a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzésének intézményes hibái kapcsán. Az állam szervei – főszabályként – nem érvelhetnek jóhiszeműen az integráció érdekében szükséges intézkedések megtételének lehetetlenségével, az intézkedéseknek a vélelmezett – a megfelelő feltételek hiányára alapozott –

16 https://www.ajbh.hu/documents/2657648/2709747/Jelentés+a+nemzetiségi+közép+iskolai+oktatás+helyzetéről+-+3894_2012.pdf/e1c98a63-fd79-b70b-9a6d-5cc285246b4b?version=1.0&t=1496312179349 (2023. 03. 20.)

veszélyeivel a jogellenesen megszervezett oktatási elkülönítés rendszerszintű és konkrét esetei kapcsán sem, hiszen az alapvető jogok védelméhez szükséges feltételek biztosítása az állam feladata.”

Mindezek alapján tehát álláspontunk szerint a tankerületnek kötelessége lett volna hatékonyan fellépnie a gyermeket ért jogellenes elkülönítéssel, szegregációs törekvésekkel és diszkriminációval szemben, adott esetben munkáltatói jogkörben fegyelmi intézkedéseket is téve.

3. Záró gondolatok

Az ügy részleteiben számos további ellentmondást és diszkriminatív jellegű elemet lehetne még felsorolni, azonban ez szétfeszítené jelen tanulmány kereteit.

A vizsgálati eljárások még most, lassan egy évvel az események után is zajlanak, azonban az ügy álláspontom szerint már jelen szakaszban is több, a romák helyzetével és diszkriminációval *kapcsolatos fontos kérdésre világít rá.*

Az ügyben megmutatkozik az az összetett problémakör is, hogy a „roma közösség – több száz éves hazai jelenléte ellenére – új érdekérvényesítő csoportként jelenik meg a mai, s különösen a közeljövőbeni magyar társadalomban”.¹⁷ A roma érdekképviselet más nemzetiségekhez képest eltérő jelleggel (például döntően szociális jellegű igényekkel) rendelkezik.¹⁸ A roma jogvédelem terén is szükséges lenne, ha a romák lennének hangadók, azonban a jogvédelem terén ilyen kezdeményezések csupán elszórtan találhatóak.

A Kardos-család egy törekvő, jó megjelenésű roma család, dolgozók, az édesanya érettségizett is, tehát sztereotipikus jellemzőkkel nem rendelkeznek – a nyíltan vállalt származásukon kívül.

A család önállóan is megpróbálta érvényesíteni az érdekeit, mégis mindenhol elutasításba ütköztek, a jogvédő szervezetek és a média is inkább a saját diplomáciai kapcsolataikat tartották szem előtt, vagy próbálták a

17 RIXER Ádám: A romák és a központi közigazgatás kapcsolata Magyarországon. Elnagyolt kísérlet a kapcsolat rendszerező bemutatására. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/2, 95–105. <http://real-j.mtak.hu/6262/7/JK201602nyomdai.pdf#page=21> (2023. 04.05.), 100. A tanulmány kifejti többek közt azt is, hogy a szolidaritás elemei hiányoznak össztársadalmi szinten, emellett az oktatás megerősítése kulcsfontosságú lenne a romák helyzetének erősítésében, illetve az integrációs törekvések kudarcai evidenciaként jelennek meg a pedagógustársadalomban.

18 Bővebben lásd: MÓRÉ Sándor: A hazai nemzetiségi civil szervezetek és azok kapcsolata az állami szervekkel. *Acta Humana*, 2018/4, 71–101; MÓRÉ Sándor: Átalakuló roma öngazgatás, avagy a nemzetiségi önkormányzatok perspektívái hazánkban. *Glossa Iuridica*, 2019/3–4, 233–261.

szülőket meggyőzni, hogy nem jól látják a helyzetet, illetve a család mellett még az alapítványunk felé is érkezett nyomásgyakorlás. *A szülők szinte egy eljárásban sem kaptak megfelelő, írásos tájékoztatást.*

Szót kell ejtenünk a hátrányos helyzetű csoportok társadalmi tőkéről is, mely a Hajdu Gábor és Megyesi Boldizsár által használt társadalmi tőke index szerint három fő komponensből áll össze: kapcsolati tőke, bizalom és részvétel.¹⁹ A roma közösség tekintetében mindhárom komponens általánosságban alacsony, az esetek többségében a hatóságokba vetett bizalom hiánya miatt nem kérnek hivatalos ügyekben segítséget, és ahogy a Kardos-család esetében is láthatjuk, sokszor nem is kapnak, ez pedig azt eredményezi, hogy a hasonló ügyek rejtve maradnak.

Az iskola egyrészt megtévesztő módon járt el, és sem ők, sem a gyermekjóléti szolgálat nem ismerte fel, illetve nem kezelte a szocializációs különbségek *következményeit*, mint például a kisfaluból nagyvárosba csöppent gyermek helyzetét *vagy* a pozitív diszkrimináció szükségességét, továbbá a kortársbántalmazással szemben semmilyen pedagógiai eszközt nem alkalmaztak. A megfelelő eljárásrendet is mellőzték, hiszen, ha fegyelmi *büntetésben részesítették* volna a gyermeket, akkor lett volna lehetőség *másik iskolát kijelölni*.

Mindezzel a családra és a gyermekre nézve is szinte elviselhetetlen feszültséget és lelki terhet raktak, illetve egy stigmát – és ahogy láttuk, meglehetősen túlzóan – mindezek fényében pedig felmerül az intézményi abúzus kérdése, de a „resztoratív” módszerre hivatkozással eddig lerázták magukról ezt a felelősséget.

A kutatási eredmények szerint „ha egy alacsony társadalmi státusú tanulót öt éven keresztül nem a „medián tanár”, hanem annál egy egész szórásegységgel „jobb tanár” tanítana, az önmagában elegendő lenne ahhoz, hogy teljes egészében ledolgozza a hátrányát egy középosztálybeli tanulóval szemben.”²⁰ Esetünk álláspontom szerint azt mutatja leginkább, hogy az iskola nem rendelkezett a megfelelő pedagógiai eszközrendszerrel és szándékkal, hogy a gyermek felé szolidárisan, empatikusan forduljon, és a problémát inkább elrejtene, mint kezelni igyekeztek.

19 HAJDU Gábor – MEGYESI Boldizsár: *Társadalmi tőke, társadalmi struktúra és társadalmi integráció*. In: KOVÁCH Imre (szerk.): *Társadalmi integráció: az egyenlőtlenségek, az együttműködés, az újraelosztás és a hatalom szerkezete a magyar társadalomban*. Szeged, Belvedere Kiadó, 2017, 155–181.

20 KERTESI Gábor – KÉZDI Gábor: *Az oktatási szegregáció okai, következményei és ára*. In: BERNÁTH Gábor (szerk.): *Esélyegyenlőség – deszegregáció – integráló pedagógia*. Budapest, Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, 2008, 16.

Az ügyben felfedezhető szabálytalanságok száma, azon fórumok száma, ahol panaszt lehet tenni, ezen eljárások hossza együttesen azt eredményezi, hogy arra a kérdésre, hogy hogyan kapja meg a család az őt megillető igazságszolgáltatást, nem tudunk pontos választ adni.

Végezetül pedig, azt tapasztaljuk, hogy számos hasonló eset van, ahol sajnos eddig sem jutnak el az érintettek, és ebben az ügyben is félő belegondolni abba, hogy milyen kimenetele lett volna *érdekképviselő* nélkül, arról nem is beszélve, hogy mind a gyermek, mind a család így is olyan, *életre szóló traumákat szerzett az ügyben*, amelyek *kártérítéssel sem kompenzálhatóak*. Emellett, ahogy láthatjuk, sokszor a jogvédő szervezetek sem érdekeltek minden ilyen eset képviseletében, *véleményem szerint azok számossága miatt*; illetve annak ellenére, hogy jogvédelmi szempontból az ügyben rengeteg potenciál van, valószínűleg nem tartották annyira kirívónak.

Az alapvető jogok biztosának „Kommunikációval az egyenlő méltóságért – Befogadó beszéd kontra gyűlöletbeszéd” című projektjét záró, AJB-1199/2013. számú jelentésében²¹ foglalt megállapításával zárnám előadásomat: „Magyarországnak mindenekelőtt nyitott és integráló oktatási intézményekre van szüksége annak érdekében, hogy az oktatási rendszer hatékonyan szolgálhassa a társadalmi toleranciát. Az együttnevelés tehát e megismerés, a későbbi békés, toleráns együttélés záloga is.” Bízom abban, hogy ezek a folyamatok elindulnak a közeljövőben, hogy a Kardos-családéhoz hasonló esetek minél kisebb számban forduljanak elő, illetve megoldásuk minél hatékonyabb hatósági eszköztárral és protokollal valósuljon meg.

21 https://ceere.eu/wp-content/uploads/2016/03/AJBH-jelentés_Kommunikációval-az-egyenlő-méltóságért.pdf (2023. 04. 08.)